

Fig. 7. Gairvalds, Vamlingbo sn. Stenyxa med sentida runinskrift. Foto N. Lagergren 1961.

Sven B. F. Jansson har i sept. 1961 undersökt ristningen och därom meddelat följande: »Ristningen har rengjorts, ifyllts med färg och fotograferats ... Runorna, som äro grunda och delvis otydliga, äro omkring 1 cm höga.

Inskrift:

• olof : siupin :
5 10

Till läsningen: Skiljetecknet före 1 o består av en punkt. 1 o har formen $\downarrow$. I 3 o är nedre bistaven otydlig. I 4 f är övre bistaven grund. Skiljetecknet efter 4 f består troligen av tre punkter; de äro alla grunda. 5 s har formen $\neg$. Till vänster om huvudstaven i 6 i finnas två små fördjupningar, som med all sannolikhet äro naturliga. 7 u är ej stunget. Runan 8 har formen $\downarrow$. 9 i är ej stunget. 10 n har ensidig bistav. Skiljetecknet efter 10 n består av två punkter.

Inskriften, som otvivelaktigt är sentida, återger av allt att döma namnet på stenyxans ägare. Namnet torde ha varit *Olof Sjödin*.

Tidigare har inskriften lästs •olaf : sauþin : , vilket kunde förmodas återge ett namn Olaf Saudin (eller Laudin). Man har även ifrågasatt, att ristaren möjligen har velat återge samma namn, som förekommer på stenstolpen vid Sigräifs (G 8).

Runorna o, n, s äro de vanliga gotländska.

8. Sigräifs, Vamlingbo sn.

Pl. 2, 3.

Litteratur: L 1858, S 195. G. Wallin, *Analecta Gothlandica* 1, s. 680, 706, 747; C. G. Hilfeling, *Resejournal* 1799 (F m 57: 6), s. 65; N. J. Ekdahl, *Resa på Gotland* 1826 (ATA), s. 2; J. G. Liljegren och C. G. Brunius, *Nordiska fornlemningar* (1826–29), nr LXXXVIII; J. H. Wallman, *Öländska och gothländska fornlemningar*, 1830 (ATA); J. G. Liljegren, *Runlära* (1832), s. 158; P. A. Säve, *Reseberättelse* 1864 (ATA), s. 176; G. Stephens, *Old Northern Runic Monuments* 2 (1867–68), s. 821; H. Hildebrand, *Sveriges medeltid* 1 (1879), s. 136, *Sveriges historia: Medeltiden* (1905), s. 261, 263; E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 131; J. Roosval, *Den gotländska ciceronen* (1926), s. 55, 135; N. Lithberg, *Gotländska minnesmärken* 1 (1929), s. 40, 66, *Bondgårdar från Gotlands medeltid* (i: Rtg 1930), s. 6; O. v. Friesen, *Anteckningar* 1923 (UUB).

Äldre avbildningar: Hilfeling, teckning (F m 57: 6 s. 66; återgiven i Liljegren o. Brunius a. a., Liljegren, *Runlära*, pl. vii b och i Liljegren *Fullständig Bautil*: L 1858); Ekdahl, teckning a. a.; Wallman, teckning a. a. (fig. 1); tuschteckning av okänd i Liljegren, *Fullständig Bautil*: L 1858; P. A. Säve, teckning (i *Reseberättelse* 1864, ATA, och i S 170 II, UUB; återgiven av H. Hildebrand 1879 s. 136 och av Stephens a. a.); A. Edle foto (hos Lithberg 1929 pl. 12); O. v. Friesen och J. W. Hamner foto 1923 (ATA).

Vid infarten till gården Sigräifs på östra sidan om landsvägen, omkring 65 m N om manbyggnaden stå två medeltida portstolpar av grå kalksten. På den vänstra (norra) av dessa finns en runinskrift, vänd utåt mot landsvägen. Stenens höjd över marken är 2,17 m, bredd nedtill 0,67 m, upptill över korsmitten 0,50 m. Stenen avsmalnar sålunda sakta uppåt. Stenens tjocklek är 25 cm. Vägportens bredd, d. v. s. avståndet

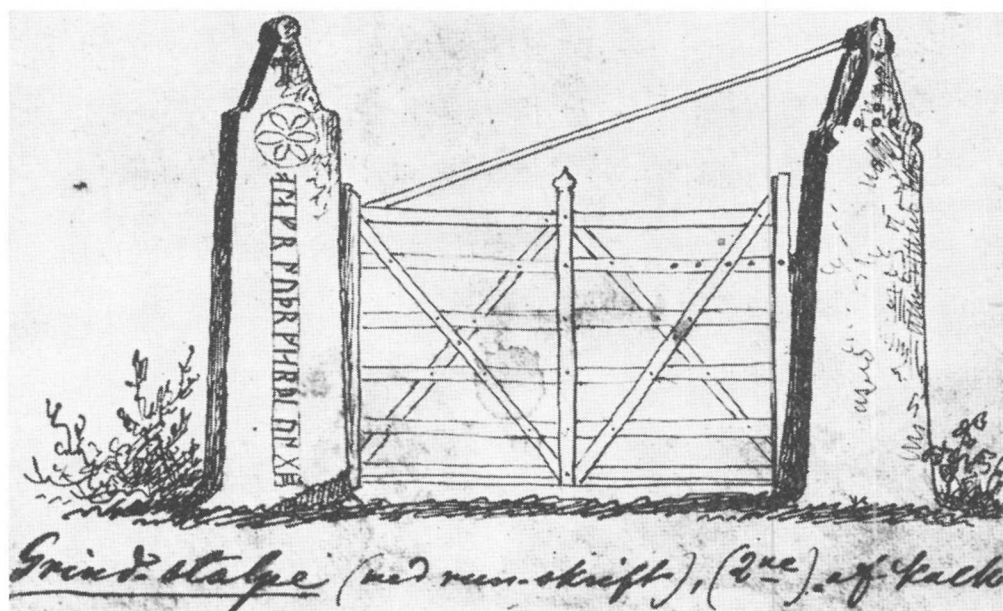

Fig. 8. G 8. Sigraifs, Vamlingbo sn. Efter teckning av P. A. Sæve i Reseberättelse 1864.

mellan stolparna, är 2,75 m. De ha ingen funktion numera. Mellan dem har tidigare funnits trägrindar, som avstängde den fyrkantiga, öppna platsen innanför.

Den vänstra stolpen bär överst ett kors, därunder en sexuddig stjärna inom en cirkel och därunder runinskriften inom en ram rakt nedåt. Den högra stolpen är något annorlunda formad och prydd med små ringar, som bilda ett kors. Den inåt, mot gården vända sidan av stolparna saknar ornering.

Gårdsporten vid Sigraifs tillhör enligt Lithberg en enklare typ av medeltida portstolpar; liknande finnas vid Bilds och Bonarve i Vamlingbo. Skulpterade grindstolpar av sten från medeltiden finnas bl. a. vid Domerarve i Öja sn, Hägvide i Stånga sn och Hallute i Närs sn. Några, däribland ett par numera förkomna, finnas avbildade av J. H. Wallman (a. a.): vid Domerarve, Öja sn, Sibbjens, Vamlingbo sn, och Skog, Hamra sn. Sigraifs-porten är märklig genom sin runinskrift.

Stolparna med närmast liggande markområde tillhöra sedan år 1918 Gotlands Fornvänner. De ha överlämnats som gåva till samfundet av herr Robert Segergren Siffride i Vamlingbo.

Runorna äro djupt huggna och väl bevarade. Efter sista runan (17 **s**) finns längst nere ett ornament. Inskrift:

olafr : şupr · giarpi us
 5 10 15

»Olav söder(?) gjorde oss.»

Till läsningen: Intet skiljetecken vid inskriftens början och slut, ej heller efter 15 **i**. Efter 5 **r** finnas två mycket grunda prickar, dock säkert huggna. Skiljetecknet efter 9 **r** är osäkert. — Den enda runa, som behöver diskuteras, är **r**. 6. Huruvida den har varit **l** eller **s** är svårt att avgöra. Det omedelbara intrycket är otvivelaktigt **l**. De båda första staplarna (huvudstav och **l**-bistav) äro fullt säkra, men en tredje kan ha funnits, som gör runan till ett **s**. Stenytan är något vittrad upptill, liksom även vid övre delen av de tre följande runorna **upr**. Vid **r**. 6 har vittringen blivit vidgad till en rund grop, som kan ha tagit bort en ristad **s**-bistav. Man kan jämföra med inskriftens runor 2 **l** och 17 **s**. Sakliga skäl tala för **supr**; ett tillnamn utgöres i regeln av en Ortsbeteckning. *Olafr supr* kan betyda Olav i söder, Olav i Sundre. Han kan också ha hört hemma på gården Suders i Hamra sn. — 10 **g** är tydligt stunget.

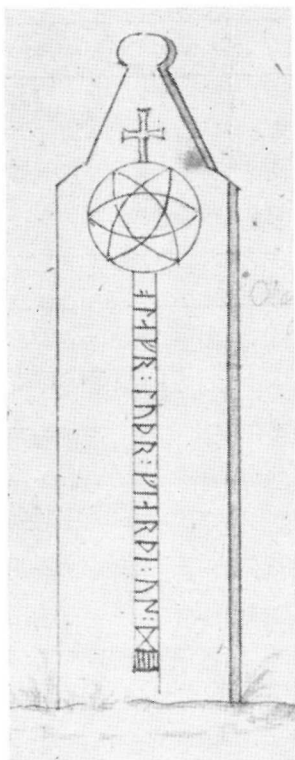

Fig. 9. G 8. Sigräifs, Vamlingbo sn. Efter teckning av C. G. Helfeling.

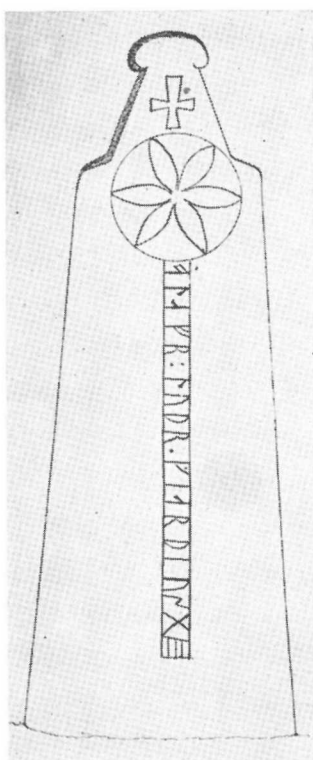

Fig. 10. G 8. Sigräifs, Vamlingbo sn. Efter teckning av J. H. Wallman.

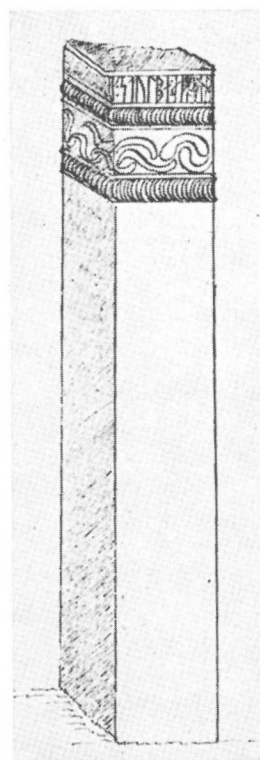

Fig. 11. G 9. Storms, Vamlingbo sn. Efter teckning av J. H. Wallman.

Biskop Wallin (s. 680): »På en portstolpe af Sten vid Sigräifs på vägen millan Wamblingbo och Öja: **olafr : supr kiarpi us**»; (s. 706): »På et par grindstolpar för en gård skal ock stå runska; men allenast Bondens namn, tillika med dessa orden **lit : gera : us**.» — Helfeling 1799: »Vid Sigräifs gård i Vamblingbo besågos 2^{ne} 3 och $\frac{3}{4}$ alnars höga upstående Portstolpar, af grå Marmor-Sten, vid ingången till gården, voro 1 aln breda och 12 tum tjocka.» — Ekdahl 1826: »I Sigräus äro twenne portstolpar af rödflammig grof marmor, hvarpå står med runor **olafr luþr giarpi us**.» — J. H. Wallman 1830: »Portstolpe vid Sigräifs. **olafr : luþr · giarpi us**.» — L 1858 efter Helfeling och Ekdahl. — Carl Säve 1859: »Inskrift å den ene af tvänne portstolpar af marmorkalk, vid Sigräifs gård: **olafr : luþr** (el. **supr**) **giarpi us**. Då runan **s**... ganska nära liknar **l**, så är det nästan troligt, att namnet skall vara **Supr**, icke **Luþr**, och dermed kan då menas någon **Olaf**, som varit bördig från gården **Suders** i Hambra.» Inskriften var av C. Säve granskad 1844 och 1855. — P. A. Säve 1864: **olafr supr giarpi us** »... hvilka förmodligen äro gjorda af Olaf Suders (**supr**?) i Hambra.» — Till den förmodan om stensemästarens namn, som bröderna Säve har framställt, har Nils Lithberg senare (1929) tillfogat: »Kan han vara samme man som den runristare, vi finna på en gravsten i Öja? Gravstenen i fråga [G 21] är lagd av sönerna till Jakob på Burg över deras fader och deras broder Nikulas, som var Öja kyrkas herde, och inskriften avslutas med orden: Oli Sudar gjorde mig.» — v. Friesen var 1923 oviss om läsningen av r. 6; en bistav kan vara bortvittrad, menade han. Vid ett senare besök år 1936 trodde han sig kunna se »ett stycke av botten av sista leden i **s**.» Sannolikt har han, liksom före honom bröderna Säve och Lithberg, av sakliga skäl varit böjd för läsningen **supr**, men icke kunnat få denna säkert styrkt genom iakttagelser på ristningen själv.

Olaf Olav är ett av de allra vanligaste mansnamnen i de gotländska runinskrifterna. Utom här i G 8 förekommer det i följande inskrifter: G 15, 31, 33, 38, 99, 104, 106, 107(?), S 28, 31, 46, 57, 59, 100 och 108.

Därtill kommer kortformen *Ole* i G 21 och 36. En kvinna med namnet *Oluf* (isl. *Olof*) omtalas i S 34. Utan tvivel beror namnets popularitet i främsta rummet på den starka utbredning, som kulten av S:t Olav har fått på Gotland. Han hade grundat den kristna kyrkan på ön, och han var därför landets apostel och skyddshelgon. Hans gestalt har i hög grad fängslat folkfantasi; om en rik tradition vittnar berättelser i Gutasagan och i Strelows gutniska krönika (1633). Se härom *Svenska landskapslagar* 4 (1943), s. 293, 306 f.; jfr också N. Lithberg och E. Wessén, *Den gotländska runkalendern 1328* (1939), s. 98 med där cit. litt.

Intressant är inskriftens formulering: »Olav ... har gjort oss». Stenarna tänkas själva meddela detta till den vandringsman, som undrande och dröjande har stannat inför de vackra portstolparna och deras runor. Liknande uttryck finnas på flera gotländska gravhällar och även i andra runinskrifter; se härom G 3 med där anförda exempel.

9. Storms, Vamlingbo sn.

Litteratur: L 1857, S 194. J. H. Wallman, *Öländska och gothländska fornlemningar*, 1830 (ATA).

Avbildning: Wallman, teckning (a. a. fig. 2; även i Liljegren, *Fullständig Bautil*: L 1857).

Inskriften fanns enligt Carl Säve »å en grindstolpe af sandsten vid Storms gård» vid landsvägen ett stycke N om Vamlingbo kyrka. Säve hade granskat den år 1844. Tidigare (1830) hade den iakttagits och avbildats av lektor J. H. Wallman: »Sandstenspelare med figurer i bas-relief och runor; vid Storms.» Höjd över marken 5 fot, bredd $\frac{3}{4}$ fot. — L 1857: »På en pryddlig uthuggning vid öfra ändan af en fyrkantig stolpe af sandsten.» — Senare uppgifter saknas, och den ornerade och runristade stenstolpen har förgäves eftersökts av v. Friesen 1923 och av Wessén 1944 och 1961. Ingen på gården har sett den eller känner till, att den någon sin skall ha funnits. En huggen stolpe av sandsten står visserligen vid Storms på s. sidan av avtagsvägen västerut till Bilds och Kastele, vid infarten till en plats utanför ladugården. Men den saknar alldeles spår av ornering och runor och kan därför knappast vara den av Wallman tecknade.

Inskrift (enligt Säve):

... k : stulpa : aḱs (el. aḱs) nano ...

»... stolpe (el. stolpar) ...»

Wallman har läst: ... k : stulpa : aḱs - n -.

10. Vamlingbo sn. Nu i Statens Historiska Museum.

Pl. 88.

Litteratur: SHM Inventarium 1887, nr 8329; H. Pipping i VHA Akad:s Månadsblad 1900, s. 60; E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 131.

Äldre avbildning: Konturteckning 1/1 i SHM Bil. till Inv. 8329: 4.

Ringspänne av brons, med runor inristade på baksidans plan. Enligt uppgift funnet i Vamlingbo sn, inköpt jämte några andra fornsaker till Statens Historiska Museum i jan. 1887. Inv.-nr 8329: 4.

»Ett slutet ringspänne af brons, väl bibehållet. Ringens öfversida trefasetterad, slät, utan ornament, endast vid 'föreningsstycket' en svagt graverad, uddig linie utefter kanten. Vid den egentliga ringens ändar två uppstående, korta, runda tappar. — Baksidan plan, slät, med fint inristade runor nästan rundt hela spännet. Flera äro emellertid bortnötta af nålen och några äro utplånade (till största delen) genom att ergen afskrapats ... Spännet betäckt med fin, grön, svagt glänsande erg. Ringens tjocklek vid midten 0,3 cm.; föreningsstyckets 0,2 cm. Nålens längd (oberäknadt böjning och spiral) 5,8 cm.»